

Andrzej Jeleński

Obrady ekspertów w Kazimierzu Dolnym n. Wisłą, 12-14 listopada 1972

Ochrona Zabytków 26/1 (100), 74-75

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Domańska omówiła trzy etapy rozwoju grodu kwidzyńskiego i historię budowy zamku związanego z miastem, a dr Edmund Małachowicz — relikty zamku wrocławskiego na Ostrowiu Tumskim, zbadane w dwu ostatnich latach.

Tematyka konferencji, wielostronna i szeroka, omówiona została w oparciu o wyniki najnowszych badań i studiów. Można uznać, że podsumowano aktualną wiedzę o trzynastowiecznych zamkach w Polsce. Mankamentem konferencji może się wydać brak referatu o wpływie zamków na rozwiązania urbanistyczne miast lokacyjnych. Problem ten zasygnalizowany został jedynie w referacie prof. Guerquina oraz w ujęciach monograficznych, których przedmiotem były zamki „miejskie”.

Materiały z tej konferencji, wraz z materiałami z ubiegłorocznego spotkania poświęconego późnośredniowiecznym fortyfikacjom zostaną opublikowane. W roku 1973 ma być zorganizowana kolejna sesja, poświęcona fortyfikacjom nowożytnym i związanym z nimi problemem konserwatorskim.

Na zakończenie konferencji wrocławskiej zorganizowany został objazd naukowy po zamkach Dolnego Śląska.

Teresa Zarębska

OBRADY EKSPERTÓW W KAZIMIERZU DOLNYM N. WISŁĄ, 12—14 LISTOPADA 1972

W dniach 12—14 listopada 1972 r. w Kazimierzu Dolnym n. Wisłą zebrało się grono ekspertów w sprawie przeanalizowania planu zagospodarowania przestrzennego miasteczka i lokalizacji domu wypoczynkowego Kombinat Azotowego w Puławach. W pierwszym dniu obradowali eksperci powołani przez Ministra Kultury i Sztuki, natomiast w dniach 13 i 14 listopada Główna Komisja Urbanistyczno-Architektoniczna powołana przez Ministra Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska oraz zaproszeni goście.

W komisji ekspertów obradujących w pierwszym dniu, której przewodniczył prezes SARP mgr inż. arch. H. Buszko, uczestniczyli przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Sztuki: dr B. Rymaszewski, dyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków, doc. dr hab. O. Czerner, dr H. Pieńkowska, mgr J. Żurawski i przedstawiciele SARP: prof. dr P. Biegański, prof. dr K. Wejchert, prof. dr J. Zachwatowicz oraz Architekt Wojewódzki, zespół autorski planu szczegółowego i zespół autorski projektu ośrodka wypoczynkowego „Azotów”. Na posiedzenie przybyli także Przewodniczący WRN w Lublinie mgr R. Wójcik i Wojewódzki Konserwator Zabytków mgr M. Kurzątkowski.

Komisja zapoznała się z wyczerpującymi wyjaśnieniami dotyczącymi planu, które przedstawiła mgr inż. arch. A. Frąk, autorka planu, oraz z referatem Konserwatora Zabytków m. Kazimierza i dyrektora Muzeum Regionalnego mgr. J. Żurawskiego. Precyzując założenia i tezy konserwatorskie dla Kazimierza, mgr Żurawski dokonał krytycznej oceny planu. Dodatkowych wyjaśnień w sprawie planu i zamierzeń inwestycyjnych w miasteczku udzielił Architekt Wojewódzki. Projekt ośrodka wypoczynkowego „Azotów” przedstawili autorzy projektu, podkreślając niewłaściwość lokalizacji. W burzliwej dyskusji, jaka miała miejsce po wystąpieniach konserwatora i projektantów, bardzo krytycznie ustosunkowano się do planu zagospodarowania przestrzennego opracowanego dla Kazimierza, a także do lokalizacji domu puławskich „Azotów”.

Przypomnijmy, że prace nad planem ogólnym Kazimierza Dolnego podjęto jeszcze w r. 1963. W r. 1966 przeprowadzono konkurs studialny, którego efektem było zlokalizowanie nowego centrum usługowego obok zabytkowego Rynku. Opracowane wstępnie wytyczne posłużyły do stworzenia planu ogólnego, który ostatecznie został zatwierdzony w r. 1969. Jednocześnie podjęto opracowanie planu szczegółowego, zatwierdzonego w rok później. Według tego planu przewidywano przeprowadzenie w mieście nowych ciągów komunikacyjnych i lokalizację wielkiej liczby nowych obiektów, takich jak: hotele, hale sportowe, baseny, skocznia narciarska, tor sanecz-

kowy, motel, parkingi, wielopasmowa obwodnica nad Wisłą, przystań tramwaju wodnego, dom towarowy, pawilony usługowo-handlowo-gastronomiczne itd. Jednym słowem przez niewłaściwie pojęte unowocześnienie groziło miasteczku zaprzeczenie jego walorów zabytkowych i krajobrazowych. Wówczas też ostrą krytykę planu i jego założeń podjął z wielką energią mgr Jerzy Żurawski. Wystąpienie konserwatora zapoczątkowało szeroką polemikę, która rozgorzała na łamach prasy. W tej sytuacji władze centralne uznały za konieczne gruntowne przeanalizowanie założeń planu. W kwietniu r. 1972 zorganizowano w Kazimierzu naradę konserwatorską poświęconą problemom ochrony miejskich zespołów zabytkowych na przykładzie tego miasteczka.¹

W końcu doszło do spotkania ekspertów. W efekcie tego spotkania wysunięto następujące postulaty:

— Kazimierz Dolny, jako zabytek klasy „0” o najwyższych walorach architektoniczno-krajobrazowych, musi być zachowany w całości. Wszelkie inwestycje budowlane mają być zharmonizowane z miejscową zabudową.

— Inwestycje związane z rozwojem turystyki i rekreacji w miasteczku mają być podporządkowane skali i unikalnym wartościom zespołu, stąd błędne założenia planu.

— W Kazimierzu przede wszystkim należy przeprowadzić rewaloryzację zespołu, dokonać remontów i uzupełnień w zwartej, dawnej zabudowie, z przystosowaniem jej do pełnienia nowych funkcji: miejskich i turystycznych.

— Założenia komunikacyjne powinny być podporządkowane zespołowi; propozycje planu są nie do przyjęcia. W miasteczku powinien dominować ruch pieszy.

— Należy wstrzymać w Kazimierzu budowę nowych ośrodków wczasowych jako elementów architektonicznych ingerujących w wartości krajobrazowe; pociągałoby to również za sobą niepożądany rozwój wielu inwestycji usługowych. Wydane lokalizacje mają być cofnięte.

— Konieczne jest podjęcie nowych i pełnych opracowań studialnych dla Kazimierza, w tym także i krajobrazowych.

— Należy ustalić etapy opracowań i realizacji. Przede wszystkim niezbędne jest dokonanie uzupełnień w zabudowie historycznej miasteczka.

— Z ostatnim punktem wiąże się konieczność powołania miejscowej pracowni architektonicznej w celu właściwej realizacji zadań związanych z zachowaniem zabytkowej architektury i zabytkowego układu urbanistycznego Kazimierza.

Wyżej wymienione wnioski zostały zaakceptowane także przez Główną Komisję Urbanistyczno-Architektoniczną.

W styczniu 1973 r. Ministrowie Kultury i Sztuki oraz Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska podjęli wiążącą decyzję o konieczności zachowania zabytkowej struktury i unikalności architektoniczno-krajobrazowej Kazimierza n. Wisłą, akceptując wnioski wysunięte przez komisje ekspertów, powołane z ramienia obu resortów. Tak to dzięki zaangażowaniu grupy ludzi zabytkowy Kazimierz uratowano przed napływem źle pojętej nowoczesności. Należy mieć nadzieję, że sprawa Kazimierza stanie się sprawą precedensową dla uratowania wielu innych zabytkowych polskich miasteczek.

Andrzej Jeleński

¹ M. Podraza, *Problem ochrony miejskich zespołów na przykładzie Kazimierza Dolnego — narada Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków*, „Ochrona Zabytków”, XXV (1972) nr 3, ss. 233—234.